

Herinneringen aan Roshi

Prabhasa Dharma zenji, bij leven door haar leerlingen altijd aangesproken met Roshi, heeft bij velen een diepe indruk achtergelaten.

Hoe was de ontmoeting met haar voor een aantal mensen uit onze sangha? Wat heeft ze voor hen betekend? ZenLeven vroeg het aan een trouwe vrijwilliger van de Noorder Poort, aan een kunstenares, aan een van onze zenleraren en aan een unsui (zenmonnik) die uiteindelijk Vipassana-leraar is geworden. De vier artikelen op de volgende pagina's geven een impressie van verscheidene kanten waarbij overeenkomsten én verschillen in het oog springen.

Herinneringen van Maurits Hogo Dienske

Maurits Hogo Dienske was voor zijn pensionering vijftig jaar wiskundeleraar. Hij begon in 1980 met zen en studeerde twaalf jaar bij Prabhasa Dharma zenji. In 1999, vlak voor haar sterven, heeft zij hem tot leraar van het Internationaal Zen Instituut benoemd.

Mijn eerste sesshin met Roshi was in het najaar van 1986. De laatste was in zomer 1997.

De manier waarop Roshi zen beoefende en overdroeg, had drie opvallende kenmerken. Ten eerste had ze een voorliefde voor koan-studie. Ze putte uit een breed gebied: eenvoudige beginnersvragen, vragen om je in de natuur in te leven (wees een boom, wees een mier), en koans uit de klassieke verzamelingen. Deze gaf ze niet in een vaste volgorde op. Ze had er slag van steeds iets te kiezen wat op dat ogenblik bij een student paste. Aan de ene kant was ze streng, want de manifestatie van een koan moest uit samadhi voortkomen. Met minder nam ze geen genoegen. Aan de andere kant had ze een groot gevoel voor de moeilijkheden van studenten. Wanneer een manifestatie duidelijk maakte dat de student een persoonlijk probleem doorzien had, keurde ze het antwoord goed, ook al bestreek het niet alle aspecten van de koan. Haar intuïtie en haar slagvaardigheid waren wonderbaarlijk. Meestal doorzag ze van tevoren wat een student zou gaan doen.

Een tweede kenmerk was dat ze in haar teisho's zowel de beoefening van zen als de theoretische achtergrond benadrukte. De ene keer vertelde ze hoe je een bezem in handen neemt en hoe je naar het geluid van de wind kunt luisteren. Ze sprak over lichaamshouding en adem en aandacht, over geduldig zijn en niet oordelen. De andere keer kon ze met merkbaar genoeg filosoferen over het gelijktijdig verwerpen van bestaan en niet-bestaan, wat ze aan de prajña-paramita-soetra's ontleende. Daarmee onderstreepte ze het feit dat woorden niets aan de directe ervaring toevoegen. Hierdoor verenigde Roshi twee kanten van zen: de stilte van meditatie en de toepassing in het dagelijks leven. Een van de laatste dingen die ze tegen mij zei was: *Breng altijd zowel het absolute als het relatieve ter sprake.*

Sumi-e van Maurits Hogo Dienske

Een derde kenmerk was dat ze voortdurend iets veranderde. Zelden hadden twee sesshins precies hetzelfde programma – en ook de uitvoering van de theeceremonie werd gewijzigd. Soms protesteerde de meditatielider: *Dat deden we toch altijd anders*, waarop Roshi met grote beslistheid antwoordde: *Nee, het ging altijd zo*. Het was een impliciete cursus in vergankelijkheid. Maar het had ook andere kanten. Roshi zocht voortdurend naar manieren om de boodschap van het Boeddhisme aan de problemen van onze samenleving aan te passen. Daardoor schoof ze geleidelijk van de Japanse achtergrond, die ze van haar meester Joshu Sasaki Roshi geleerd had, door naar West-Europa. Haar strengheid werd ronder, niet alle studenten werden aan koanstudie onderworpen en ze deed pogingen om ons met vipassanavertrouwd te maken. Het is een ontwikkeling die nog altijd doorgaat.

Een paar van haar uitspraken zijn in mijn herinnering blijven hangen. Een ervan is: *Het is geen probleem dat je een ego hebt. Het probleem is dat je het niet kunt loslaten*. Een student vroeg eens: *Roshi, bestaan fouten?* Ze antwoordde met haar gebruikelijke gevatheid: *Fouten bestaan niet, maar ze worden wel gemaakt*. Aan het eind van een sesshin gaf ze als raad mee: *Maak eerst jezelf gelukkig. Maak daarna alle anderen gelukkig. Dat zijn mijn beroemde laatste woorden*. En ze zei een keer in een teisho: *Voor mij is het één logisch geheel. Dat laatste vond ik zeer bemoedigend. Veel leraren benadrukken*

dat zen irrationeel en niet met het verstand te doorgronden is. Ik wantrouwde dat en daardoor was haar uitspraak een opluchting.

Roshi was een schitterende verschijning die nooit om een woord verlegen zat. In elke situatie viel ze op, zelfs al door de manier waarop ze zich bewoog. Ze kon met innig genoegen zeggen dat ze de beste van iedereen was. Ik nam haar die ijdelheid niet kwalijk, want ten eerste zei ze het nooit geringschattend, ten koste van iemand anders, en ten tweede was het gewoon waar, ze was ook altijd de beste. Ze was opgeleid als kunstschilder, ze heeft de kalligrafieën in het boek *Boeddha ben je zelf* gemaakt, ze schreef gedichten en ze had een groot persoonlijk charisma.

Roshi is de enige mens die ik onvoorwaardelijk bewonderd heb. Het was heel bijzonder met haar te werken en haar invloed te ondergaan. Er viel vaak meer te leren van haar optreden dan van haar woorden. Het werken met haar heeft voor mij het beeld bepaald van wat zen is. Tegelijkertijd was er zo'n verschil in persoonlijkheid en capaciteiten dat ik nooit gehoopt heb op haar te lijken.

Herinneringen van Doshin Houtman

Doshin Houtman werd in 1989 leerling van Prabhasa Dharma roshi en begon met koanstudie in de Rinzaitraditie. Sinds 2002 is zij dharmaleraar in Vipassana en zen.

In 1988, bij mijn eerste kennismaking met zen op de Tiltenberg, ging er een wereld voor me open: pijnlijk, maar smakend naar meer. Ik wilde graag verdieping bij een vrouwelijke zenmeester. Dat werd Prabhasa Dharma roshi, de enige die in Nederland sesshins gaf. Ik regelde met mijn gezin dat ik een week op sesshin kon gaan.

Met nieuwsgierigheid ging ik de eerste dag in. Alles was nieuw. Voor de recitatie zou de roshi binnenkomen. Mijn ogen zouden naar beneden gericht behoren te zijn, maar mijn

nieuwsgierigheid won het. Daar was ze dan, de zenmeester: in een gouden gewaad, schrijdend, licht zwevend, met een prachtige uitstraling. Er schoot een gedachte door me heen: *Zo, zij heeft het met zichzelf getroffen!* Bewonderenswaardig!

Het eerste gesprek met Roshi zette de toon. Heel direct: *What is your practice? Ok, breathing? Where is your Buddha nature when you breathe out?* Het belletje klonk, tijd om te gaan. Ik was onder de indruk: het leek wel of zij mij beter kende dan ik mezelf. Dat was de reden om met haar verder te gaan.

De oefening deed goed, en in 1992 vroeg ik hoe ik mijn oefening verder kon verdiepen. *Come to the desert,*¹ zei Roshi. Op mijn tegenwerpingen (familie, kinderen, enz.) antwoordde ze: *Just look at the possibilities.* Het bleek inderdaad mogelijk om alles zo te regelen dat ik in 1993 een maand naar de woestijn kon. Er was een grote vastberadenheid om tot bevrijding te komen, en Roshi deed er van haar kant alles aan om me daarin te ondersteunen. De woestijnomgeving hielp een handje mee. De verhelderende inzichten leidden ertoe dat ik in datzelfde jaar de geloften nam.

De Mojave desert, waar de woestijn-retraite werd gehouden

Sindsdien bleef ik sesshins doen met Roshi in de woestijn en in Nederland.

In 1994, bijna aan het einde van een sesshin op de Tiltenberg, kwam Roshi op een middag tijdens zazen binnen. Ze was in diepe samadhi met een groot licht om haar heen. Ze ging voor in de zendozitten. Ik kon mijn ogen niet van haar afhouden, zo fascinerend was het. Wij

¹ Vanaf 1984 gaf Roshi jaarlijks een retraite van minimaal vier weken in het centrum Dhamma Dena in de Amerikaanse Mojave woestijn

gingen na de zazen naar buiten voor kinhin. Weer terugkomend in de zendo zat ze er nog steeds, in dat licht, volkomen sereen. Toen ik weer naar haar keek kwam de gedachte in mij op: *Ik wil ook non worden*. En iets in mij bevestigde dat. Na een lange tijd stond Roshi moeiteloos op, en schreed ze de zendo uit.

Ik ging naar Roshi toe om haar enthousiast te vertellen over mijn non worden. Maar... hoe doe je dat met een gezin? Roshi zei: *Do not worry! When you turn towards the Dharma, the Dharma will take care of your family*. En dat is waar gebleken.

In 1995 werd ik geordineerd: een prachtige dag in mijn leven.

Daarna was er meer intensieve training. Roshi was strikt daarin. Het was soms zwaar te verduren, maar het heeft niet alleen veel bevrijdende inzichten opgeleverd, maar ook een groot vertrouwen.

Roshi kon de geest van anderen lezen. In de tijd dat ik bij haar woonde in LA, riep ze me soms om Dharma-onderricht te geven. Dat ging dan over wat er op dat moment in mijn geest omging.

Roshi kon heel sturend zijn, maar als ze voelde dat de beslissing die je nam uit wijsheid voortkwam, zei ze: *Ok, go ahead*.

Wat ik meeneem in mijn hart is grote dankbaarheid voor de tijd en de moeite die ze zich heeft getroost om iedereen, ook mij, te trainen. Haar toewijding aan de Dharma, er helemaal voor gaan, inspireren en helpen mij nog steeds. Dank je wel, Roshi!

Herinneringen van Suus Dharma Kala Scheller

Suus Dharma Kala Scheller is beeldend kunstenaar en deeltijd psycholoog-psychotherapeut. Ze werkt vaak met gezinnen en beeldende middelen. Suus is veelvuldig schenkster aan de Noorderpoort en deelneemster aan werkweken en daily life-sesshins. Dharma Kala betekent Goddess-Moon of the fine arts.

Rond 1980 kwam het zenboeddhisme mijn wereld binnen, dankzij het boekje van Nico Tydeman: *Zitten, de praktijk van Zen*. We oefenden in het culturele centrum de Kosmos aan de Prins Hendrikkade in Amsterdam. We deden er een prille sesshin. Een oudere vrouw vertelde me enthousiast, dat er nu ook een vrouw als zenleraar uit Amerika was gekomen. Jenny de Wit (later Jiun roshi), was haar meteen achterna gereisd naar Oostenrijk. Ik kreeg ook nog een beschrijving van zoiets opwindends als een koan. Iets met een blad dat naar beneden kwam. We kenden eigenlijk alleen maar mannen als zenleraren. Kort daarna konden we op de Tiltenberg, in Vogelenzang, ook met haar kennismaken. Elegant, poëtisch, krachtig en inspirerend was ze. Bovendien verbond ze een en ander ook met woorden uit de bijbel. Dat vond ik fijn. Wat mij verder vooral trof, was dat enkele verdwaalde narcissen op een kaal plekje na twee dagen zitten voor mij ineens van een intense schoonheid waren. Als beeldend kunstenaar vond ik dat extra fijn.

Daarna maakte ik opportunistisch gebruik van verschillende korte sesshins bij haar en bij Genpo en pater Lasalle. Met de koan Mu reisde ik ze beurtelings af. Roshi zei toen ik binnenkwam voor Dokusan: *Hoe heet je?* Ik zei: *Mu*. Dat gaf haar hoop en ze zei: *Je zou eens een maand moeten zitten*. Bij wie? De mannelijke energie in de sneeuw bij Genpo, of de vrouwelijke in de woestijn van Californië bij Prabhasa? Het werd de laatste. Ik moest onbetaald verlof vragen en al mijn kostbare vakantiedagen eraan opofferen voor bijna vijf weken. Ik stelde me voor hoe Prabhasa mij met open armen zou opwachten bij aankomst, maar nee: ze was eerst nog drie dagen thuis in LA. Ik was teleurgesteld en ook wel kwaad. Na haar aankomst gingen we een uitstapje maken naar een natuureservaat in de buurt. Ze hield daar een korte teishoover hoe de natuur zich aanpaste aan de ongewone omstandigheden van droogte en hitte. De eik had piepkleine eikeltjes en de bladeren waren verhard tot een soort hulstblad. Een ander boompje verloor in geval van nood in één keer zijn blad. Moraal: ze pasten zich aan de omstandigheden aan. Mijn kwaadheid gleed in

verwondering van mij af. De andere deelnemers waren interessante, levendige types. Veel hoogopgeleide mannen en vrouwen wist ze te inspireren.

Thuis luisterde ik graag naar haar teisho's op cassettebandjes in mijn atelier. Haar thema van het loslaten van je ego hielp me als beeldend kunstenaar om vrijer en lichter te schilderen. Ik had een thema van een hond die door een hoepel sprong, in een wijds, woestijnachtig landschap. Het verbeeldde voor mij de ervaring van een koan opgelost te hebben. De hoepel was de barrière van de koan, en als je terug op aarde kwam was de wereld niet veranderd, maar toch ook weer wél, doordat je zelf veranderd was. Het was een fijn inspirerend thema, waar veel mensen door geraakt werden. Helaas vond roshi het geen zenkunst. Tja.

Ergens in die periode werd roshi verschrikkelijk ziek. De kankeruitzaaiingen waren eigenlijk al te ver gegaan. Een arts die bij de operatie was, zei me dat ze hoogstens nog vijf jaar te leven had. Ze is toen veel actiever geworden om zenmonniken op te leiden en om de latere Jiun roshi te stimuleren in Europa een eigen centrum te stichten. Ik kreeg de indruk dat ze ook veel pijn had en dat ze haar lichtvoetigheid kwijt was geraakt.

De derde keer dat ik een maand in de woestijn was, zat ik dicht tegen een burn out aan en dat heeft mijn herinneringen gekleurd. Ik was ongeduldig en vond dat ik nu maar eens verlicht moest raken. Roshi doorzag niet dat dit geen goede invalshoek voor me was en gaf

me een heel moeilijke koan. Verder adviseerde ze me niet om me heen te kijken naar de magistrale natuur, maar om alleen naar de grond te kijken. Daar werd ik zo somber van dat ik er gauw weer mee ophield.

Laten we eindigen met haar sprankelende, inspirerende kant. Het zonder voorbehoud manifesteren van jezelf toonde ze in het insceneren van rituelen. Op Buddha's Birthday scheidten we met een soeplepel water met rozenblaadjes over een grote plastic babypop. Ze nodigde de dichter Alvaro uit om ons te leren dichten met heerlijke, onrationele beelden. Na een week stil zwoegen in de hitte nam ze ons mee naar de heerlijke warme minerale bronnen van Palm Springs om bij te komen. En zo kan ik nog een hele tijd doorgaan.

Herinneringen van Cees Dharma Pala de Wit

Cees Dharma Pala de Wit woont in Heerenveen en werkt als vrijwilliger op de Noorder Poort, en wel als hoofd van de Technische Dienst. Hier naast het bord bij de ingang van het centrum, dat hij heeft gemaakt. We konden helaas geen foto vinden van hem samen met Prabhasa Dharma roshi. Hij oefent al meer dan dertig jaar zen.

Het zal 1985 zijn geweest dat ik kennis maakte met zenmeditatie. In het Carmelitessenklooster in Drachten kwam wekelijks een groep mensen samen om te mediteren. Een van de inwonende zusters deed daar ook aan mee. Jan Koenes, die de groep leidde, deed sesshins bij Prabhasa Dharma roshi. Hij heeft later een poos in het Dharma House in Miami gewoond.

Via Jan Koenes ben ik ook al vrij gauw met Prabhasa in aanraking gekomen. Op 21 juni 1990 heb ik van haar de geloften gekregen. De eerste keer dat ik Prabhasa roshi ontmoette was tijdens een sesshin op de Theresiahoeve in Langenboom.

De eerste sanzen was erg spannend weet ik nog. Ik denk dat de instructie, hoe te handelen, niet al te duidelijk was geweest, want toen ik de sanzenruimte binnenkwam, zag ik daar niemand. Ik dacht dat ik de verkeerde deur had genomen en wilde alweer teruggaan. Maar direct rechts van de ingang stond een kamerscherm. Toen ik daar om de hoek keek zag ik

een levende Boeddha in meditatie verzonken. Niet wetende wat te doen ben ik uiteindelijk maar tegenover haar gaan zitten.

Vaak ontmoet ik mensen die luidruchtig zijn en die van de ene in de andere emotie schieten, maar Prabhasa straalde een innerlijke rust en diepgang uit die diepe indruk op mij maakten. Ze stelde vragen en gaf instructie hoe verder te gaan met mijn meditatie.

Later op de Tiltenberg heb ik nog diverse sesshins bij haar gedaan. Van tevoren werd besproken wat de gedragsregels waren, onder andere niet praten en elkaar niet aankijken. Toen ik in een middagpauze op een bospad wandelde zag ik in de verte Prabhasa aan komen. Alleen wij tweeën waren daar op dat moment. Wat moest ik doen? Haar negeren was onmogelijk en elkaar aankijken mocht ook niet. Prabhasa kwam met de meest voor de hand liggende oplossing. Vlak voor we elkaar passeerden maakte ze met een glimlach gassho, simpel, respectvol en met volledige aandacht.

De sesshins met Prabhasa roshi waren strak geregeld. Tijdens een meditatie zaten we zo stil dat een verdwaalde koolmees op het hoofd van een mevrouw landde en in haar haarnetje verstrikt raakte. We hebben het beestje bevrijd en naar buiten gebracht.

De koanoefeningen vond ik moeilijk en ik had vaak geen idee waar het naartoe moest gaan. Prabhasa gaf ook niks van een oplossing prijs. En toch, door al dat geworstel en het dan soms maar opgeven, leverde het dikwijls bevrijdende inzichten op.

Niet weten, en daar tevreden mee zijn, zonder oordeel kijken naar het huidige moment, dat zijn zaken die onder leiding van Prabhasa Dharma roshi bij mij tot ontwikkeling zijn gekomen. Daar ben ik haar zeer dankbaar voor.